

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну
едукацију и рехабилитацију

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

Интервенције у
раном детињству
и предшколству

Зборник радова

*Београд,
22. децембар 2023.*

Београд, 2023.

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

**„ИНТЕРВЕНЦИЈЕ У РАНОМ ДЕТИЊСТВУ И
ПРЕДШКОЛСТВУ”**

Београд, 22. децембар 2023.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2023.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ИНТЕРВЕНЦИЈЕ У РАНОМ ДЕТИЊСТВУ И ПРЕДШКОЛСТВУ”
Београд, 22. децембар 2023. године
ЗБОРНИК РАДОВА

Рецензенти:

Проф. др Маја Ивановић
Проф. др Марија Анђелковић

Издавач:

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)
11000 Београд, Високог Стевана 2
www.fasper.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Марина Шестић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Светлана Каљача

Уредници:

Проф. др Александра Ђурић Здравковић
Проф. др Слободанка Антић
Доц. др Јасмина Максић

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова ће бити публикован у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN-978-86-6203-175-4

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 14.11.2023. године, Одлуком бр. 3/192 од 23.11.2023. године, усвојило је рецензије рукописа Зборника радова „Интервенције у раном детињству и предшколству”.

Зборник радова је настао као резултат Пројекта „Интервенције у раном детињству и предшколству” чију реализацију је сопственим средствима подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (руководилац Пројекта проф. др Мирјана Ђорђевић), као и резултат пројеката које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (број уговора 451-03-47/2023-01/200096).

ЗНАЧАЈ ЕФЕКТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ИЗМЕЂУ ВАСПИТАЧА, РОДИТЕЉА И ДЕЦЕ

Даница ВАСИЉЕВИЋ ПРОДАНОВИЋ¹, Загорка МАРКОВ²,
Милица КОВАЧЕВИЋ¹, Антонија РАСПОПОВИЋ³, Љиљана СТЕВКОВИЋ⁴

¹ Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

² Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди

³ Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
студент докторских студија

⁴ Самостална истраживачица

Апстракт

Остваривање вишедимензионалне сарадње и партнерског односа између породице и предшколске установе директно се рефлектује на добробит детета. Циљ овог рада је да укаже у којој мери се ефективна комуникација између родитеља и васпитача позитивно рефлектује на добробит детета. Заправо, дискурс који деле васпитачи и родитељи преноси се и на дете, чиме се добија квалитативно нови однос у којем су сви актери равноправни чланови. Квалитетна сарадња у великој мери зависи и од комуникативних способности васпитача. Интегративни приступ у учењу предшколске деце се примењује у Србији већ деценијама, а званично од 2018. године. Овај приступ захтева грађење партнерства између породица и предшколске установе и ефективну комуникацију међу свим актерима васпитно-образовног рада. У овом раду фокус је на компатибилности комуникације на релацији: родитељи/породица – дете – васпитач. Ово ће допринети да дете уз подршку васпитача и родитеља истражује, испробава користећи искуства која је претходно стекло. Кроз ефективну комуникацију и размену информација васпитач у васпитно-образовној групи развија индивидуализован приступ и стил подучавања прилагођава детету. Васпитач о свему обавештава родитеље, који су комплементарна страна у комуникацији, и који активности детета код куће усмеравају ка томе да изражава своја интересовања и потребе и развија критичко мишљење. Ово се остварује интегративним приступом учењу. Ефективна комуникација између родитеља и васпитача омогућава праћење учења и напредовања детета и мењања стратегија кад год се за то укаже потреба.

Кључне речи: ефективна комуникација у вртићу, интегративни приступ у учењу, комуникација васпитач-родитељ, породица и предшколска установа

УВОД

Од краја 2018. године у предшколском васпитању и образовању се у раду са децом примењује интегративно учење које се развија кроз тематско и пројектно планирање. Интегративним приступом васпитач омогућава деци да уче кроз јединство оног што доживљавају, промишљају и онога што раде (*Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања*, 2018). Идеје за теме и пројекте проистичу из свакодневних искустава деце и одраслих. У овом контексту, деца, васпитачи и родитељи градећи пројекат остварују вишеслојну ефективну комуникацију где је фокус на уважавању перспективе деце и чланова породице.

Од савременог васпитача се очекује да у оквиру целоживотног учења (*Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника*, 2021) стиче компетенције међу којима се истичу комуникативне способности. Развијене комуникативне способности омогућавају васпитачу да са родитељима и децом оствари однос који је пре свега заснован на поверењу. Кроз ове односе васпитачи остварују блискост, осетљивост и персонализовани однос према сваком детету. Заједно са породицом детета, васпитач остварује узајамно поверење, поштовање и сталну отворену комуникацију и дијалог (*Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања*, 2018).

Предшколски програм може употпунути породична искуства детета и његово одрастање и учење у породици. Да би васпитач стекао увид о искуствима које је дете стекло у породици потребно је да води отворену комуникацију са родитељима

и дететом. Такође, и родитељи треба да се заинтересују о томе како се развија интегрисани приступ кроз тематско и пројектно планирање, јер се од породице очекује да дају свој допринос у развоју пројектног планирања. Једино отворена комуникација између свих актера ће створити темеље квалитетног васпитно-образовног рада у којем ће се деца развијати кроз самоактивности, а не директним подучавањем.

Васпитач преиспитује своја полазишта, претпоставке и очекивања од сарадње са породицом, врши професионални напор да оствари сталну, отворену и смислену комуникацију са родитељима и члановима породице. На тај начин се обезбеђује размена информација и дијалог о детету, програму и родитељству. Васпитач развија писану комуникацију којом се обезбеђује узајамна информисаност и документују активности у вртићу, развија програм којим се даје простор за учешће породице и уважавање мишљења, предлога, сугестија и коментара родитеља, обезбеђује непосредну комуникацију кроз индивидуалне сусрете, групне сусрете и састанке, идентификује препреке за учешће породице и развија различите облике сарадње који одговарају и подржавају различите породице и њихово учешће.

Оваквим приступом подстиче се учешће родитеља у васпитно-образовном раду, а у циљу ефикаснијих исхода учења и напредовања деце (Половина, Јашић и Ћировић, 2013). Самим тим долази до социјалних интеракција на релацији васпитач – дете – родитељ, комуникација бива све спонтанија, а информације о детету отвореније и потпуније. Квалитетни односи и комуникација заснована на поверењу између васпитача и родитеља доприносе развоју детета и његовој психичкој

стабилности. Познајући ову чињеницу, васпитачи и родитељи морају уложити напоре да учине своју комуникацију пријатном и сврсисходном како би се она у најбољем светлу одразила на дете. Потреба детета да се ове важне особе у његовом животу међусобно слажу и уважавају је природна, јер оно много времена проводи у вртићу и та средина је за њега скоро једнако важна као и породична (Стојановић, 2009). Чим одрасли, који су најважнији у животу детета, остваре позитивну и ефикасну комуникацију, и дете добија прилику да из своје перспективе даје идеје како би комуникација била још делотворнија.

Ефективна комуникација

Васпитач који има развијене комуникативне и организационе способности може да допринесе да боравак чланова породице у вртићу буде пријатно искуство за све учеснике васпитно-образовног процеса. Васпитач добија информације од родитеља и осталих чланова породице уз помоћ којих сазнаје која су интересовања детета, која искуства је дете стекло у породици, па приликом планирања васпитно-образовног рада васпитач има јасну представу о томе на који начин да код детета подстакне самоактивност приликом учење. Да би родитељи могли заједно са децом да учествују у активностима предшколске установе, васпитач позива родитеље на учешће у њима. У овом контексту родитељи имају подршку васпитача и других родитеља који присуствују активностима. Када родитељ или члан породице уђе у васпитно-образовну групу, васпитач може да му саопшти кратку личну писану поруку у којој се налазе упутства о активностима и захвали му се унапред на помоћи.

Своје идеје васпитачи могу да конкретизују кроз:

а) Бирање активности која може лако да се демонстрира родитељима. Члановима породице се даје кратко објашњење сврхе активности и кораци којима се она изводи.

б) Охрабривање родитеља да се опусте и играју. Опустена атмосфера ће подстаћи и децу да се спонтано укључе у активности са својим родитељима и васпитачем.

в) Кроз активности родитељи могу да разговарају са родитељима о томе како да усмеравају дечје понашање уз конкретне стратегије које ће бити корисне за постизање позитивних резултата и др. (Daniels & Stafford, 2001). Непосредна искуства родитеља у вртићким активностима ће допринети да они стичу педагошка знања која ће ојачати њихове родитељске компетенције. Ове компетенције ће допринети да родитељи и васпитачи буду доследни у васпитању деце у вртићу, односно у породици. Непожељна понашања деце ће бити сузбијана, како у породичним условима, тако и у васпитно-образовној групи.

Кроз подршку социјалној добробити детета васпитачи и родитељи кроз ефикасну комуникацију и партнерско развијају моралне вредности и норме које ће од најранијег детињства допринети да дете стекне способност моралног расуђивања, правичност и, што је веома важно, уважавање разлика (*Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања*, 2018). Успостављање сарадње и партнерских односа са родитељима и члановима породице неопходан су услов да би се обезбедила потпуна укљученост детета у вртићке активности односно да дете схвати да оно припада групи (Мишкељин и сар., 2021).

Ефикасна комуникација као предуслов ране интервенције

Вештине комуникације васпитача у инклузивном контексту односе се на способност васпитача да у отвореној комуникацији са родитељима пажљиво и професионално саопште родитељима уколико, пратећи развој и напредовање детета, примете да развој значајно одступа од типичног развоја. Рано препознавање сметњи допринеће и раној интервенцији и ублажавању последица које се одражавају на функционалност детета. Под раном интервенцијом подразумевамо широк спектар активности усмерених на подстицање развоја детета од рођења до узраста од пет или шест година. Примарни циљ ране интервенције је повећање компетенција детета у свим развојним доменима, као и превенирање или минимализовање развојног заостајања. Ови циљеви се постижу путем индивидуализованих развојних, едукативних и терапијских услуга за децу обезбеђених у складу са планираном подршком породици (Shonkoff & Meisels, 2000; Blauw-Hospers & Hadders-Algra, 2005, према: Цвијетић, 2016).

Рани узраст је период развоја у коме су интервенције подршке развоју детета, најефикасније. Практично је ово једина прилика за интервенцију, јер је везана за најраније животно доба. Рана интервенција се дефинише кроз све облике подстицања дечијег развоја и саветовање са родитељима. У ужем смислу односи се на породицу и децу од рођења до треће године, а у ширем смислу обухвата период до седме године. Родитељи често због развојне сметње несвесно раде неке поступке који инхибирају напредовање детета у стицању самосталности (облаче га,

свлаче га, хране) сматрајући да је то велики напор за дете па желе да му помогну у тим активностима. При томе не увиђају да се, уколико деца улажу напор приликом ових активности, развијају не само самосталност већ и груба и фина моторика, визуо-моторна контрола, координација. Детету само треба пружити довољно времена да уради одређену активност и бодрити га у томе, а не поредити га са другом децом или браћом и сестрама. У оквиру сарадње са породицом, васпитачи у димензији информисања родитеља треба искрено да разговарају са родитељима о томе како ће свом детету много више помоћи уколико му допусте да бригу о себи започне што раније. Родитеље треба подстаћи да буду активнији када је у питању њихово право да учествују у активностима предшколске установе (Vasiljević Prodanović, Krneta & Markov, 2023). Васпитач кроз конкретно деловање у окружењу вртића може да подстакне, како родитеље, тако и дете да развија самосталност. Кроз ове активности развија се и ефикасна комуникација између одраслих и детета и јача дететова самосталност у манипулативним и комуникативним вештинама.

Развој вештина комуникације

Када васпитачи схвате који су квалитети неопходни за развијање партнерског односа са породицама, могу да почну да раде на усавршавању својих вештина комуницирања примењујући следеће технике:

(а) Активно слушање чланова породице, поштовање њихових становишта. Васпитач нуди подршку и на тај начин може да разуме како чланови породице гледају на себе, своје дете и околности у којима живе;

(б) Постављање питања да би добио информације, продубио разговор, добио објашњење, при чему треба да обрати пажњу на стил разговора који има породица и на ритам одговарања, чиме изражава своје поштовање у односу на ту породицу,

(в) Рефлектовање и објашњавање, давање коментара на основу којих родитељи схватају да их је васпитач чуо и разумео (треба да преформулише оно што је речено и извуче закључке, како би било јасно да ли су се међусобно разумели),

(г) Редифинисање, захтевајући од родитеља да на ситуације погледају на нови начин и да истраже другачије методе решавања проблема (ако родитељи кажу да се њихово дете понаша проблематично, васпитач може да им помогне да схвате да није дете проблематично, него да једноставно није у стању да уради оно што се од њега тражи) (Daniels & Stafford, 2001).

Постоји потреба да васпитач у инклузивним васпитно-образовним групама уложи професионални и људски напор да приликом израде педагошког профила детета приђе родитељу са аспекта грађења ефикасног односа који се темељи на: (1) поштовању, (2) ставу у коме нема просуђивања и (3) саосећању (Beckman, Frank & Newcomb, према: Daniels & Stafford, 2001). Педагошки профил је документ који васпитач и стручни сарадници пишу на основу информација од поузданих особа. Да би комуникација са родитељима била ефективна, однос између васпитача и родитеља мора бити заснован на искренности и поверењу. Само тако ће педагошки профил најсврхисходније послужити изради индивидуалног образовног плана (ИОП-а). Родитељи и чланови породице треба што реалније да саопште информације о детету (*Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на*

индивидуални образовни план, његову примену и вредновање, 2018).

Катализатори ефективне комуникације између родитеља, васпитача и деце могу да буду и стручњаци који делују у установама додатне образовне подршке (*Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику и одраслом*, 2018), а то су дефектолози и логопеди који кроз подршку детету, његовој породици и васпитачу директно утичу на поспешивање комуникације и конкретизације задатака свих оних који прихватају подршку ових стручњака. Уз додатна упутства и информације од стране родитеља и дефектолога и логопеда из службе додатне подршке васпитач ће највероватније остварити успешну једноставну двосмерну комуникацију са дететом, а такође може да развије стратегије како да побољша социјалне интеракције у својој васпитно-образовној групи. Обученошћу васпитача за израду педагошког профила и примену и евалуацију ИОП-а су обухваћене и његове комуникативне способности у односу на родитеље, дете, чланове инклузивног тима и др. (Cvjetičanin & Andić, 2017; Tzvetkova-Arsova, 2011). Вештине комуникације се односе на активно слушање свих учесника васпитнообразовног рада, постављању питања, рефлектовању и објашњавању, сагледавању метода решавања проблема кроз ефикасну комуникацију и конкретизацију поступака у вртићу и породици.

ЗАКЉУЧАК

Сарадња предшколске установе са породицом је један од најзначајнијих фактора подршке детету, а у том контексту и подршке самој породици. Уважавањем породице, увећавају се могућности за

отворену комуникацију на релацији дете-родитељ-васпитач. Кад се сузбију комуникационе баријере између васпитача и родитеља, дете осећа позитивну атмосферу и лакше му је да и оно отворено разговара са одраслима о својим проблемима, недоумицама, потребом за подршком и сл. Родитељи својим идејама, предлозима и учешћем доприносе укључивању и одржавању континуитета у искуствима детета са сметњама у развоју (Тасић и Распоповић, 2021). Васпитачи подстичу учешће родитеља у развијању програма, прихватају њихове идеје, позивају родитеље да бораве у вртићу и заједно креирају ситуације учења. Ово су процеси и ситуације у којима се квалитативно умножавају социјалне интеракције, а самим тим ефективна комуникација која може да започне од било ког актера васпитно-образовног процеса има веће изгледе за успех. Успех је пре свега дете које ужива у игри и учењу, развијајући критичко мишљење и прихватајући од најранијег детињства моралне норме.

У време технолошког напретка дошло је до тога да се непосредна комуникација између родитеља и предшколске установе значајно смањила. Због значаја и ефеката непосредне комуникације свих актера васпитнообразовног процеса, неопходно је развијати планске акције које би укључиле родитеље у непосредан рад на развијању пројеката у вртићу или у неким другим срединама у зависности од тога како се пројекат развија.

ЛИТЕРАТУРА

Cvjetičanin, S. & Andiћ, B. (2017). Teacher's opinion about the implementation of inclusive education in teaching integrated natural sciences. *Teme, XLI*

(4), 999-1016. <https://doi.org/10.22190/TEME1704999C>

Cvijetiћ, M. (2016). Значај ране интервенције у третману теškoћа у интелектуалном развоју. *Beogradska defektološka škola, 22(2)*, 61-78.

Daniels, E.R. & Stafford K. (2001). *Integracija dece sa posebnim potrebama*. Centar za interaktivnu pedagogiju.

Miškeljin, L., Vranješević, J., Jovanović, O., Lazarević, M. i Tomašević, T. (2021). *Vodič za uključivanje dece sa smetnjama u razvoju u sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja*. Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Institut za pedagogiju i andragogiju.

Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника, *Службени гласник РС*, бр 109/2021 (2021).

Polovina, N. Jošić, S. i Ćirović, I. (2013). Novi pristup saradnji sa roditeljima kroz perspektivnu nastavnika razredne i predmetne nastave. *Zbornik Instituta za pedagoška istrtaživanja, 45(2)*, 298-321.

<https://doi.org/10.2298/ZIP11302298P>

Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање. "Службени гласник РС", бр. 74/18 (2018).

Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику и одраслом. „Сл. гласник РС“, бр. 80/2018 (2018).

Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања, „Службени гласник РС – „Просветни гласник“, број 16/2018 (2018).

Stojanović, B. (2009). Kvalitet komunikacije vaspitač-roditelj kao pretpostavka uspešnog vaspitnog rada u vrtiću. *Inovacije u nastavi - časopis za savremenu nastavu, 22(4)*, 129-136.

- Tasić, I. i Raspopović, S. (2021). Inkluzivno obrazovanje dece predškolskog uzrasta sa smetnjama u razvoju po „Godinama uzleta”. *Krugovi detinjstva*, 9(2), 29-38. <https://doi.org/10.53406/kd.v9i2>.
- Tzvetkova-Arsova, M. (2011). Development of an individualized educational plan (IEP) for visually impaired multiply disabled students in Bulgaria and the basic areas covered in it. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 10(1), 51-75.
- Vasiljević-Prodanović, D., Krneta, Ž., & Markov, Z. (2023). Cooperation between preschool teachers and parents from the perspective of the developmental status of the child. *International Journal of Disability, Development and Education*, 70(5), 688-704. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2021.1916892>

THE IMPORTANCE OF EFFECTIVE COMMUNICATION BETWEEN TEACHERS, PARENTS AND CHILDREN

Danica Vasiljević Prodanović,
Zagorka Markov², Milica Kovačević¹,
Antonija Raspopović³,
Ljiljana Stevković⁴

¹ University of Belgrade - Faculty of special education and rehabilitation

² College of Vocational Studies for Teacher Education, Kikinda

³ University of Belgrade - Faculty of special education and rehabilitation, PhD student

⁴ Independent researcher

Abstract

Achieving multidimensional cooperation and partnership between the family and the preschool institution is reflected in the well-being of the child. The aim of this paper is to show to what extent effective communication between parents and educators reflects on the well-being of the child. In fact, the discourse between educators and parents is

also transferred to the child, which results in a new relationship in which all involved parties are equal. Quality cooperation depends to a great extent on the communicative abilities of the teacher. The integrative approach to the learning of preschool children has been applied in Serbia for decades, and officially since 2018. This approach requires building of a partnership between families and preschool institutions and effective communication among all actors of educational work. In this paper, the focus is on the compatibility of communication in the relationship: parents/family - child - educator. Support of educators and parents will contribute the child to explore, try out and use the experiences he has gained. Through effective communication and exchange of information, the teacher in the educational group develops individualised approaches and adapts the teaching style to the child. The teacher informs about everything the parents, who are a complementary party in communication and who direct the child's activities at home to express his interests and needs and develop critical thinking. This is achieved through an integrative approach to learning. Effective communication between parents and educators enables monitoring of the child's learning and progress, and changing strategies whenever the need arises.

Keywords: *effective communication in kindergarten, integrative approach to learning, teacher-parent communication, partnership between families and preschool institutions*